

NÁRODNÝ
ONKOLOGICKÝ
INŠTITÚT

SKRÍNING RAKOVINY KRČKA MATERNICE

**Ak ste žena vo veku 23 rokov a viac,
toto by ste určite mali vedieť,
lebo vedieť viac veľaokrát znamená prežiť.**

„Poznať samého seba je začiatkom všetkej múdrosti.“ – Aristoteles

Skríning

Populačný skríning znamená plošné, organizované monitorované vyšetrowanie populácie za účelom včasného záchytu liečiteľného nádorového ochorenia v skorom alebo v pred-rakovinovom štádiu, kedy ešte človek nemá žiadne príznaky. Cieľom skríningu je znížiť chorobnosť a úmrtnosť na sledované ochorenia.

Kvôli vysokému výskytu, možnému skorému záchytu a účinnej včasnej liečbe sú na Slovensku v súlade s odporúčaním Európskej únie do populačného skríningového programu v súčasnosti zahrnuté tieto tri onkologické diagnózy:

Rakovina krčka maternice

<http://www.noisk.sk/pacient/prevencia-a-skrining-v-onkologii/skrining-rakoviny-krcka-maternice>

Rakovina prsníka

<http://www.noisk.sk/pacient/prevencia-a-skrining-v-onkologii/skrining-rakoviny-prsnika>

Rakovina hrubého čreva a konečníka

<http://www.noisk.sk/pacient/prevencia-a-skrining-v-onkologii/skrining-kolorektalneho-karcinomu>

V skratke:

Hlavným prínosom skríningu je skorý záchyt, zlepšenie prognózy ochorenia, účinná, menej radikálna liečba a zníženie úmrtnosti.

Skríning rakoviny krčka maternice

ČO JE SKRÍNING RAKOVINY KRČKA MATERNICE?

Skríning ako sekundárna prevencia sa týka žien vo veku 23 a viac rokov. Je najúčinnnejším spôsobom ako zachytiť a diagnostikovať, a tým aj vyliečiť aj tzv. pred rakovinové stavy, a tak predísť vzniku rakoviny. Doteraz na Slovensku fungoval vo väčšej miere tzv. príležitostný (oportúnny) skríning. V súčasnosti sa rozbehol celoplošný systematický skríning, ktorého úlohou je odhalenie nádorového ochorenia v skorom štádiu, v ktorom je liečiteľné a vyliečiteľné.

CIELE SKRÍNINGU

Organizovaný skríning rakoviny krčka maternice spočíva v pravidelných gynekologických kontrolách, ktorých cieľom je skorý záchyt pred rakovinových zmien alebo včasných štádií rakoviny krčka maternice. Keďže pri väčšine abnormálnych zmien na krčku maternice žena spočiatku nepociťuje výrazné zdravotné ťažkosti, je včasné odhalenie rakoviny krčka maternice bez pravidelných preventívnych alebo skríningových prehliadok a sledovania takmer nemožné.

Čísla sú alarmujúce: ochorenie ročne na Slovensku diagnostikujú asi 600 ženám, úmrtnosť za rok je 150 až 200 žien. To znamená, že zhruba každý druhý deň zomrie jedna pacientka na rakovinu krčka maternice. Rakovina krčka maternice je jedným z mála ochorení vhodných na sekundárnu prevenciu- skríning. Ide o časté, závažné, ľahko diagnostikovateľné a v skorom štádiu efektívne liečiteľné ochorenie.

V skratke:

Skríning rakoviny krčka maternice sa týka žien vo veku 23 a viac rokov. Jeho úlohou je odhalenie nádorového ochorenia v skorom štádiu, v ktorom je liečiteľné a vyliečiteľné. Skríning rakoviny krčka maternice spočíva v pravidelných gynekologických kontrolách, ktorých cieľom je skorý záchyt pred rakovinových zmien alebo včasných štádií rakoviny krčka maternice.

Základné informácie o rakovine krčka maternice

Rakovina krčka maternice je dnes jednou z najčastejšie sa vyskytujúcich rakovín. Je presne takou chorobou, kde je dlhé obdobie medzi vznikom pred rakovinových zmien, ktoré už vieme nájsť, ale ešte nie sú také, že by mala žena vážne problémy. V období pred samotným vznikom rakoviny vedia gynekológovia identifikovať ženu, ktorá je v riziku: musí byť sledovaná, a ak sa jej stav zhoršuje, podstúpi liečbu. Až keď sa zmeny stanú závažné, vzniká rakovina. Vo väčšine prípadov možno rakovine krčka maternice zabrániť včasnou detekciou a liečbou abnormálnych bunkových zmien, ktoré sa vyskytujú na krčku maternice roky predtým, ako sa vyvinie rakovina krčka maternice. **Príčinou vzniku rakoviny krčka maternice je infekcia ľudským papilomavírusom inak nazývaným aj ako HPV vírus.** Papilomavírusov je veľmi veľa, iba časť z nich je skutočne nebezpečná a vedie až k vzniku rakoviny. Papilomavírusy napádajú bunky, ktoré sa nachádzajú na povrchu kože a slizníc. Priamo do bunky vložia svoju genetickú informáciu a začnú produkovať látky, ktoré spôsobia, že kontrolné mechanizmy bunky zlyhajú. Výsledkom je, že napadnutá bunka sa začne deliť a nekontrolovateľne rásť.

HPV- čo to je a ako sa šíri?

Bunkové, rakovinové zmeny sú spôsobené ľudským papilomavírusom, bežne známym ako **HPV**. Poznáme asi 40 typov HPV, ktoré sa môžu preniesť na človeka v oblasti pohlavných orgánov. Sú očíslované a rozdeľujeme ich do dvoch skupín. Na skupinu s nízkym rizikom vzniku rakoviny – tieto vírusy spôsobujú bradavice v mieste infekcie, teda na krčku maternice v pošve, na malých i veľkých pyskoch pohlavných orgánov, ďalej na konečníku a v jeho okolí, ale aj v hrdle. Do tejto skupiny patria vírusy s číslom 6, 11, 40, 42, 43, 44, 54, 61, 72, 81. Vírusy HPV 6 a 11 zapríčiňujú až 90% bradavíc, ktoré odborné nazývame condylomata acuminata. Druhú skupinu tvoria vírusy s vysokým rizikom vzniku rakoviny, ktoré spôsobujú najskôr pred-rakovinové stavy a neskôr rakovinu v uvedených oblastiach ako u predchádzajúcej skupiny. Do tejto skupiny patria vírusy s číslom 16, 18, 31, 33, 35, 45, 51, 52, 53, 56, 58, 66, 68, 73, 82. Vírusy HPV 16 a 18 zapríčiňujú viac ako 70% karcinómov krčka maternice. Človek sa ľudským papilomavírusom infikuje kožným kontaktom s infikovanou osobou. Najčastejšie sa tak stane

pri pohlavnom styku. K prenosu vírusu však stačí kožný kontakt v oblasti pohlavných orgánov, nemusí dôjsť k dokonanému pohlavnému styku, teda vniknutiu penisu do pošvy. Pri milostných hrách, pri ktorých nedôjde k pohlavnému styku ako je petting, sa môže žena infikovať a pritom zostane pannou. V súčasnosti vieme, že sa počas svojho života infikuje HPV viac ako 80% žien. Najviac infikovaných žien je v mladom veku okolo 25 rokov.

Ak je žena infikovaná HPV nejde o chorobu. Ide len o prechodný stav, pretože takmer 90% infikovaných žien sa infekcie zbaví bez toho, aby o tom, že boli infikované vedeli a najmä bez toho, aby vírus u nich spôsobil akékoľvek chorobné zmeny. **Existuje však malá skupina infikovaných žien, je ich 10%-20%, ktorých imunitný systém nie je tak výkonný, prípadne infekcia vírusom bola veľmi masívna. Preto sa vírusu nezbavia a tento na krčku maternice a v pošve pretrváva a môže začať spôsobovať zmeny na bunkách najmä krčka maternice, ktoré ak sa nezistia a neriešia, môžu v horizonte 10 a viac rokov spôsobiť rakovinu krčka maternice.** U mužov spôsobuje HPV drobné, často sotva viditeľné bradavičnaté zmeny na mužskom pohlavnom orgáne, prostredníctvom čoho sa infekcia môže nepozorovane šíriť v populácii žien.

V skratke:

Až 99 % prípadov rakoviny krčka maternice spôsobuje vírus HPV (Human Papilomavirus, teda ľudský papilomavírus). Ide o druhú najčastejšiu rakovinu u žien vo veku 15 až 44 rokov, na Slovensku každoročne ochorie približne 600 žien a okolo 200 žien na toto ochorenie umiera. Jednou z príčin tohto stavu sa zdá byť najmä nedostatočné využívanie preventívnych, teda aj skriningových gynekologických prehliadok.

***Vakcína proti rakovine**

Okrem pravidelných preventívnych prehliadok u gynekológa existuje veľmi účinná forma primárnej prevencie proti HPV infekcii – **očkovanie. Rakovina krčka maternice je jedným z mála zhubných ochorení v humánnej medicíne, pri ktorej je známy bezprostredný vyvolávateľ a dá sa proti nej efektívne chrániť.** Vakcináciou proti HPV sa môžu najmä mladé ženy veľmi účinne chrániť proti rakovine krčka maternice.

Skríningový program na Slovensku

Každá žena nad 23 rokov by mala raz ročne 2 roky po sebe v rámci gynekologického vyšetrenia absolvovať cytologické vyšetrenie krčka maternice. Ak je cytológia v poriadku, nasledujúce cytologické vyšetrenia by sa mali konať v 3-ročných intervaloch. Výsledkom je výrazný pokles prípadov rakoviny krčka maternice. Cytologické vyšetrenie, tzv. **Pap test** ktorým sa celoplošný skríning robí, dokáže zachytiť a diagnostikovať a tým aj vylíčiť aj tzv. predrakovinové stavy a tak predísť vzniku rakoviny.

Pap test

PAP test je metóda na vyhľadávanie predrakovinových štádií a rakoviny krčka maternice. Gynekológ použije kefku, ktorou sa odoberie ster z povrchových buniek krčka maternice. Bunky sa natrú na podložné sklíčko a v laboratóriu sa vyšetria. Cytológovia následne hodnotia zmeny buniek typické pre predrakovinové a rakovinové zmeny.

Základné informácie ako sa Pap test vykonáva?

- Pri odoberaní cytológie Pap testom je žena umiestnená na vyšetrovacie kreslo
- Gynekológ opatrne vloží speculum (vaginálne zrkadlo) do vagíny. To umožňuje gynekológovi vyšetriť krček maternice a vagínu.
- Kefkou urobí odber buniek z povrchu a kanála krčka maternice a bunky nanesie na podložné sklíčko. Náter následne zafixuje.
- Odobratý ster sa posielajú do laboratória, kde sa hodnotí pod mikroskopom.

Pap test vyhľadá akékoľvek abnormálne alebo prekancerózne zmeny v bunkách krčka maternice. Ak výsledky Pap testu ukazujú bunkové zmeny, zvyčajne sa to nazýva cervikálna dysplázia. Medzi ďalšie bežné pojmy, ktoré môže gynekológ použiť, patria:

- Abnormálne zmeny buniek
- Prekancerózne zmeny buniek
- CIN (cervikálna intraepiteliálna neoplázia)
- SIL (skvamózne intraepiteliálne lézie)
- „Bradavice“ na krčku maternice

Všetky tieto výrazy znamenajú, že sa našli abnormality. Tieto zmeny buniek sú väčšinou spôsobené HPV, teda ľudským papilomavírusom. Existuje mnoho typov HPV, ktoré môžu spôsobiť cervikálnu dyspláziu. Väčšina z týchto typov sa považuje za „vysoko rizikové“ typy, čo znamená, že sú spojené s rakovinou krčka maternice.

Ak má žena cervikálnu dyspláziu, neznamená, že dostane rakovinu krčka maternice. Znamená to, že jej gynekológ bude chcieť, aby bola žena pozorne sledovaná, v prípade potreby sa aj liečila, aby sa tak zabránilo ďalším zmenám buniek, ktoré by mohli časom spôsobiť vznik rakoviny.

Možnosťou cytologického vyšetrenia je aj cytológia typu LBC (z angl. "liquid-based cytology" metóda, pri ktorej sa pracuje s tekutým médiom). Princíp je podobný ako pri klasickej (konvenčnej) cytológii: **odber buniek z krčka maternice sa robí kefkou a tento ster sa dáva do tekutiny**. Hlavnou výhodou tejto metódy je, že sa ňou dá vyšetriť prítomnosť vírusu, čiže dokázať, či je prítomná DNA alebo RNA ľudského papilomavírusu. Táto cytológia sa preto stala populárnejšou, hoci žena môže byť dobre manažovaná aj vtedy, keď podstúpi konvenčnú cytológiu.

Iným typom vyšetrenia je tzv: HPV test

Testy HPV môžu nájsť ktorýkoľvek z vysoko rizikových typov papilomavírusu, ktoré sa najčastejšie vyskytujú pri rakovine krčka maternice. Prítomnosť ktoréhokoľvek z týchto typov HPV u ženy môže viesť k bunkovým zmenám, ktoré je potrebné liečiť tak, aby nedošlo k vzniku rakoviny krčka maternice. Dá sa robiť už z cytológie typu LBC, ale existujú na to aj špeciálne sady, ktorými sa dá vyšetrovať prítomnosť vírusu. Toto je cesta, ktorou sa bude diagnostika v budúcnosti uberať.

Počas odberu vzorky je potrebné, aby ste boli uvoľnená a cítili ste sa komfortne.

Pár užitočných rád ako sa pripraviť na vyšetrenie:

- Pokúste sa naplánovať vyšetrenie na deň, keď neočakávate, že bude v menštruačnom období. Ak sa vaša menštruácia začne neočakávane a bude prebiehať v deň testovania, skúste naplánovať návštevu Vášho gynekológa znova.
- 48 hodín pred testom sa vyhnite sexuálnemu styku.
- Nepoužívajte tampóny alebo vaginálne krémy, peny, filmy alebo gély (napríklad spermicídy alebo lieky vložené do vagíny) 48 hodín pred testom.
- Oblečte si pohodlné oblečenie, najlepšie sukňu alebo šaty, aby ste nemali pocit nahoty.
- Po uložení sa na vyšetrovacie kreslo sa uvoľnite a snažte sa z hlboka dýchať
- Ak by vás počas odberu vzorky niečo bolelo, prípadne by ste nemali vhodnú polohu, povedzte to svojmu gynekológovi
- Po odbere vzorky gynekológ zväčša pokračuje v pohmatovom a ultrazvukovom vyšetrení

V skratke:

Existuje viac možností testov a vyšetrení, ktorými sa dajú zistiť možné zmeny na krčku maternice. Na Slovensku prebieha skríningový program pomocou tzv. Pap testu. Dôležité je skríningové vyšetrenie absolvovať včas a v pravidelne stanovených intervaloch ho opakovať.

Výsledky testovania

Náter buniek sa zhodnotí v akreditovanom cytologickom laboratóriu. Cytologické laboratória hodnotia cytologické nátery podľa Bethesda klasifikácie.

Cytologické výsledky podľa Bethesda klasifikácie:

- **ASCUS** – jedná sa o jemné zmeny buniek, ktoré cytologický laborant -ka nemôže hodnotiť ako normálne bunky, ale nemajú ani charakter predrakovinového stavu. Najčastejšie ide o zápalové zmeny na bunkách. Cytologické vyšetrenie sa má u ženy zopakovať najskôr o 4-6 mesiacov, alebo vykonať test na prítomnosť HPV. Ak sa u ženy nezistí prítomnosť HPV s vysokou pravdepodobnosťou nemá rakovinu alebo pred rakovinový stav. **Ženy, ktoré majú opakovane výsledok cytológie ASCUS a tie, ktoré sú infikované HPV, by mali byť odoslané na kolposkopické vyšetrenie.**
- **ASC-H** – ide o nález zmien na bunkách, ktoré ešte nespĺňajú kritériá na stanovenie pred rakovinového stavu, ale zmeny sú závažnejšie ako pri náleze ASCUS. Žena s takýmto nálezom by mala byť odoslaná na kolposkopické vyšetrenie
- **LSIL** – ľahký stupeň pred rakovinového stavu. Ženy s takýmto nálezom by mali byť odoslané na kolposkopické vyšetrenie.
- **HSIL** – stredne ťažký až ťažký pred rakovinový stav. Žena s takýmto nálezom by mala byť odoslaná na kolposkopické vyšetrenie.
- **Karcinóm** – cytológ vidí rakovinové bunky.

Ak Pap test dokazuje existenciu abnormálnych buniek, môžu sa vykonať ďalšie testy:

Kolposkopia: Je vyšetrenie, keď lekár s použitím kolposkopu – ide o špeciálnu lupu – dokáže priamo zhodnotiť zmeny na krčku maternice. Kolposkopické vyšetrenie spolu s cytologickými, prípadne histologickými analýzami poskytuje veľa informácií o zmenách na krčku a umožňuje gynekológovi zvoliť najvhodnejšiu liečbu.

Cervikálna biopsia: Pri biopsii gynekológ odoberie malé množstvo tkaniva na histologické vyšetrenie. Väčšine žien sa odber vzorky tkaniva robí v ordinácii lekára a nie je potrebná žiadna anestézia.

Biopsia pod kolposkopickou kontrolou: Je tiež odber tkanivovej vzorky z krčka maternice z miest podozrivých z pred rakovinových zmien zistených kolposkopicky.

V oboch prípadoch pri biopsii vloží lekár vyšetrovacie páky, ktoré držia vagínu otvorenú, a odoberie veľmi malú vzorku. Drvivá väčšina žien pri odbere vzorky nepocíti uje bolesť, maximálne pocíti uje nepríjemný tlak. Po odbere vzorky sa môže vyskytnúť drobné krvácanie alebo výtok. Odobratý kúsok tkaniva sa odosiela na **histologické vyšetrenie**, lebo spoľahlivejšie stanoví diagnózu stupňa pred rakovinového stavu prípadne rakoviny.

Výsledky histologického vyšetrenia:

LGSIL alebo CIN 1 – ľahký stupeň pred rakovinového stavu, nazýva sa aj ľahká dysplázia

HGSIL zahrňuje nálezy:

1. **CIN 2**- stredne ťažký pred rakovinový stav, nazýva sa aj stredne ťažká dysplázia
2. **CIN 3**- ťažký pred rakovinový stav, nazýva sa aj ťažká dysplázia, ale takto je označovaný aj karcinóm in situ, čo je karcinóm len v sliznici krčka maternice, teda nepresahujúci bazálnu membránu

Endocervikálna kyretáž: Zákrok, pri ktorom sa získa sliznica krčka maternice pomocou nástroja v tvare lyžice nazývaného kyreta. Toto sa dá urobiť priamo v ambulancii a nevyžaduje si anestéziu. Po zákroku sa môžu vyskytnúť krčce a slabé krvácanie.

Konizácia krčka maternice: Konizácia je operačný zákrok vykonávaný v lokálnej alebo častejšie v celkovej anestézii. Výkon má diagnostický a liečebný efekt. Pri výkone sa odstraňuje tkanivový kónus, ktorý sa odosiela na histologické vyšetrenie. Patológ stanoví diagnózu (stupeň prekancerózy alebo rakovinu). Podľa popisu nálezu od patológa následne je možné prípad uzatvoriť buď ako definitívne terapeuticky ukončený (odstránené celé patologické ložisko) alebo ak nie je odstránené celé ložisko, je potrebné výkon opakovať. Konizácia sa robí buď slučkou napojenou na vysokofrekvenčný prúd, skalpelom alebo laserom. Krvácanie zo spodiny po konizácii sa ošetrí. Výkon trvá 10-15 minút. Po zákroku 2-3 týždne býva krvavý - vodnatý výtok, ktorý sa postupne zoslabuje. Vtedy sa neodporúča mať pohlavný styk, kúpať sa, stačí sa sprchovať.

V skratke:

Aby odber vzorky z krčka maternice prebehol správne, je potrebné, aby sa žena na vyšetrenie správne pripravila, počas vyšetrenia sa uvoľnila a riadila sa pokynmi lekára alebo sestry. V prípade nepohodlia alebo bolesti počas samotného vyšetrenia, treba informovať lekára alebo sestru. V prípade neobvyklých výsledkov Pap testu Vás lekár poučí o ďalšom postupe. Je dôležité, aby sa celý proces vývoja rakoviny krčka maternice zachytil včas, kedy sa dá ešte postihnúť tkanivo v mieste odstrániť celé a zabránilo sa tak vzniku invazívneho karcinómu krčka maternice.

Postup objednania sa na skriningové vyšetrenie

- Po obdržaní pozývacieho listu z vašej poisťovne sa objednajte k vášmu gynekológovi
- V prípade, že nemáte zmluvu so žiadnym gynekológom, kontaktujte najbližšiu gynekologickú ambulanciu v mieste svojho bydliska
- Gynekologickú ambulanciu vám vie odporučiť aj vaša zdravotná poisťovňa, informácie získate na telefónnom čísle poisťovne

Postup objednania sa na skriningové vyšetrenie

1. Keď nedostanem pozvánku, tak mi gynekológ skrining neurobí?
Odpoveď: Každá žena vo veku 23 a viac rokov môže aj z vlastnej iniciatívy požiadať gynekológa o absolvovanie skriningu (oportúnny skrining).
2. Mám 65 rokov. To už nemám nárok na skrining? Odpoveď: Skrining vo veku 64 rokov sa ukončí iba vtedy, ak mala žena predchádzajúce 3 cytologické vyšetrenia v 3 ročných intervaloch negatívne.

Ak máte akékoľvek gynekologické problémy, ihneď vyhľadajte gynekológa alebo praktického lekára a žiadajte gynekologické vyšetrenie.

Viac informácií nájdete na www.noisk.sk

Partneri:

